

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנתם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

ויקהל-פקודי

(חלק טז)



יוצא לאור על ידי מערכת

"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושלוש לבריאה

שנת הקהל

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת ויקהל-פקודי, יט"כה אדר, ה'תשפ"ג (א)



LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2023
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

ויקהל-פקודי

נעשתה בעודו מחובר להן – צריך להבין: מה מעלה היא זו ש"מעל גבי העזים טווין אותן", ואיזו תועלת יש בדבר?

ולכאורה, אדרבה: לאחר גזיזת הנוצה מן העזים, הטווייה נעשית באופן קל וטוב הרבה יותר מאשר בהיותה "על העזים" – ומה התכלית בטוויית הנוצה, "מעל גבי העזים"?

ועוד: כיון שמתואר כאן בכתוב גודל חביבות מלאכת המשכן אצל הנשים (ועל-דרך מה שכתוב לעיל⁵ "ויבואו האנשים על הנשים"), בהראותן חכמה וכשרון יוצאים מגדר הרגיל בטווייה מעל-גבי העזים – למה לא מצינו כן גם בטוויית הצמר (של היריעות התחתונות) ד, "תכלת וארגמן גוי" האמורים לעיל⁶, אשר גם בה הודגש שהדבר נעשה בחכמה, "וכל אשה חכמת לב בידיה טוו ויביאו מטווה את התכלת ואת הארגמן גוי", ומכל מקום, טוויית הצמר⁷ לא נעשתה מעל-גבי הכבשים⁸?

ב. בפירוש רש"י בפרשת פקודי

של עזים נקרא נוצה. ובראב"ע ועד"ז ברשב"ם תרומה שם "שנר העזים". וראה תוד"ה ונוצה שבת כז, א. וראה לקמן הערה 27.

(5) לה, כב. ובפרש"י שם.

(6) ויקהל לה, כה.

(7) ובפרט דקשה יותר הטווי' ע"ג העזים, כיון שהם תקיפין וקופצים יותר מכבשים (ראה מדרש הגדול כאן. וראה לקמן הערה 27).

(8) ואולי י"ל שזה אי אפשרי, כיון שצ"ל ד' מינין יחד וכו' (רש"י תרומה כו, א).

(9) לה, כב.

א. כבר נתבאר פעמים רבות, שדרכו של רש"י בפירושו על התורה לעמוד על כל ענין המחוטר ביאור לפי פשוטו של מקרא ולפרשו, וכאשר אנו מוצאים קושי מסוים בפירוש הכתובים שרש"י אינו מיישבו – בהכרח לומר שעל-פי פשוטו של מקרא אין זו קושיא מלכתחילה, או שעל-דרך הפשט מובן הדבר מעצמו, או שהקושי מיושב על-פי פירוש קודם של רש"י.

בפרשיות ויקהל ופקודי יש כמה ענינים שאינם מובנים על-פי פשוטו של מקרא, ויתר על כן – קושיות אחדות מתעררות בעיקר מצד פירוש רש"י. ולהלן נעסוק על-כל-פנים בשאלה אחת מכל פרשה:

בפרשת ויקהל, בפסוק¹: "וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טוו את העזים", שפירושו – כמו שכתב רש"י – "שמעל² גבי העזים טווין³ אותן", היינו שטוויית צמר העזים (ה"נוצה"⁴)

(1) לה, כו.

(2) כ"ה בדפוס רש"י שראיתי, כולל דפוס ראשון. לבד בדפוס שני, ובכו"כ כת"י רש"י דאיתא, "שעל". וראה לקמן סוף הערה 28.

(3) כ"ה בדפוס רש"י שלפנינו ובכמה כת"י רש"י (– בל' הוה). ובדפוס ראשון (ועד"ז בכמה כת"י רש"י), "טוו אותן", ולכאורה כצ"ל, מתאים ללשון הכתוב, "טוו את העזים" – בל' עבר, וכן מתחיל רש"י פירושו, "היא היתה אומנות כו" [אבל להגירסא בדפוס שני, "היא אומנות יתירה" (בל' תיבת, "היתה") מתאים הסיום, "טווים אותם"].

(4) פרש"י תרומה כה, ד ד"ה ועזים. וראה שר"ע אדה"ז א"ח ס"ט ס"ח (מב"י שם): בכל התורה לא נקרא צמר סתם אלא צמר רחלים אבל

נעשו „ראשונה לכל מלאכת המשכן כדי שיהו מוכנות לאהל על המשכן מיד שיעשו הקרשים ולא יהיה שעה אחת בלא כסוי“.

אבל (בנוסף לכך שהא גופא טעמא בעי, למה אי אפשר שיהיו הקרשים „שעה אחת בלא כסוי“¹⁷, הנה) בפשוטו של מקרא לא יתכן לפרש כן, כ¹⁸ מפשוטות הכתובים עולה שהמשכן הובא אל משה רק לאחר שנשלמה עשיית כל פרטי וחלקי המשכן – היריעות, הקרשים וכל כלי המשכן¹⁹ – וכמובן, הקמתו היתה רק לאחר מכן. וממילא אין כל נפקא-מינה מהו החלק שעשייתו הוקדמה; ואפילו היתה עשיית הקרשים קודמת, כ„מנהג עולם“, לא היו עומדים „שעה אחת בלא כסוי“, מאחר שהקמתם היתה רק לאחר גמר עשיית כל המשכן כולו.

והתמיהה בדבר היא, שבשני המקומות (הן בפרשת ויקהל והן בפרשת פקודי) לא מצינו שרש"י יישב את הקושי.

ג. ויובן בהקדים שני דיוקים בפירוש רש"י בפרשת ויקהל:

(א) הלא כוונת רש"י כאן היא להשמיענו שפירוש „טו את העזים“

(17) להעיר מפרש"י תרומה שם.

(18) וקושי זו היא גם לפי החזקוני ויקהל לו, ה.

(19) כמפורש בהכתוב (פקודי לט, לג ואילך), „ויביאו את המשכן אל משה את האהל גו“, ואף שזה הי' לפי „שלא היו יכולין להקימו כו“ מחמת כובד הקרשים כו“ (פרש"י שם), הרי את"ל שהיו משתדלים להקימו תיכף כשגמרו לעשות את הקרשים (אלא שלא היו יכולין), הרי היו מביאין את הקרשים והיריעות כו' מיד לפני שעשו את הכלים.

צריך להבין מה שכתב רש"י „משה צוה לבצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן, אמר לו בצלאל מנהג עולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו אמר לו כך שמעתי כו' וכן עשה המשכן תחלה ואחר כך עשה כלים“ –

דאינו מובין: כיון שאופן וסדר עשיית המשכן היה בהתאם ל„מנהג עולם“, הרי „מנהג עולם“ בכניית בית הוא לבנות תחילה את הכתלים ולאחריהם את הגג¹⁰ – וכן היה בהקמת המשכן¹¹ – ואם כן, למה מצינו בפרשת ויקהל¹² שחכמי הלב עשו תחילה את היריעות (המשמשות כגג)¹³ ורק לאחריהן¹⁴ את הקרשים [וכן היה סדר הדברים גם כשנצטוו על עשייתם בפרשת תרומה¹⁵]? בעלי התוס'¹⁶ תירצו, שהיריעות

(10) שאין דרך לבנות מלמעלה למטה (שו"ע אדה"ז חאו"ח סט"ו סו"ט – והוא ע"פ רא"ש ביצה פ"ד ס"א. תוד"ה כסא – שבת קלח, א).

(11) פקודי מ, יח"ט.

(12) ל, ח ואילך.

(13) אף שבדוחק י"ל שזהו מפני ש(עיקר) המשכן הם יריעות התחתונות וכמש"נ (תרומה כו, א. ובכ"מ). וראה ספורנו פקודי מ, יח. – ובמילא גם היריעות עזים שהם למכסה עליהן – קדמו לקרשים.

(14) ודוחק לתרץ דכיון שהיריעות היו לא רק „לגג“ כ"א גם למחיצות* (פרש"י תרומה כו, א) א"כ גם הם נכללים במחיצות ודפנות, שהרי סו"ס הם „מחוץ לקרשים (שהיריעות תלויות מאחוריהן) לכסותם“. ולהעיר שרש"י פירשו לענין יריעות משכן (התחתונות) – ראה ספורנו שם – ולא לענין יריעות עזים.

(15) כו, א ואילך.

(16) ויקהל לו, יד. ועד"ז בפי' הרא"ש (הדר זקנים) שם.

(* וכוונת פרש"י שם (כפשוטו), הוא לתרץ לזון הכתוב „ואת המשכן תעשה גו“.

ש„טו (את העזים)“ דכאן אינו דומה ל„טו“ האמור בפסוק שלפניו, ומאחר שלא תתכן טויה של עזים) כוונת הכתוב היא²⁶ שהנשים טו את הנוצה במחובר²⁷ לעזים, „את (עם) העזים“²⁸.

(26) ראה פרש״י שבת (עד, ב) ד”ה שטוף „קרא קדריש טו את העזים בגופן של עזים משמע“.

(27) ודווקא לומר דזה שנאמר בכתוב בפ”ע הוא מפני שהמלאכה דטוויית שערות עזים בכלל היא קשה יותר מטוויית צמר כבשים וצריכה לאומנות וחכמה יתירה – „לפי שהשערות של עזים דקין ביותר וקשין“ (מדרש הגדול כאן. פי’ ר”א בן הרמב”ם. רלב”ג ומנחה כלולה כאן. וכן משמע בראב”ע פסוק כג). ובפרט שלפרש״י היו היריעות מ”נוצה של עזים“ (פרש״י תרומה כה, ד. כו, ז) שאינם קשים כשערות עזים (כמ”ש בתוס’ הנ”ל הערה 4); משא”כ במדרש הגדול, פי’ הר”א בן הרמב”ם והראב”ע (שבהערה 4) מדייקים שערות העזים (אבל ראה רלב”ג ר”פ תרומה).

(28) המבואר בפנים (שנשאר ע”ג העזים והביאום כמו”ש טוים ע”ג העזים). או שנאמר שהביאו למלאכת המשכן רק חוטין טוויין אלא שהטווי’ ה’ ע”ג העזים תלוי לכאורה בבי’ הפי’ שב”טו את העזים“ (ובכלל בגדר טווי’ ע”ג בהמה): (א) בשעת הטווי’ ושזירת הנוצה (או השערות) נתלשו מאליהם (עץ הדעת טוב – להרחי’ – פרשתנו (קטו, ב)), כפשטות לשון הגמ’ (שבת עד, ב) „הטווה צמר שעל גבי בהמה בשבת חייב שלש חטאות אחת משום גזח כו’ מנפץ כו’ טווה רב כהנא אמר אין דרך גזיה בכך כו’ ואין דרך טווי’ בכך“ (כל הג’ מלאכות בב”א). וכדמוכח גם בר”ח ורא”ש שבת שם. וכן משמע במצו”ד (להרדב”ז) מצוה תב. (ב) גם לאחר הטווי’ נשאר ע”ג העזים, והגזיזה הוה רק אח”כ, כדמשמע מהמפרשים (תפארת יונתן – לר”י אייבשיץ – כאן, ועוד) שמבארים הטעם שטו ע”ג העזים כיון שכמה מהם היו בודאי נדות ולא ה’ עת להטוה לכן טו מע”ג העזים במחובר לבעל חי ואינו

הוא „מעל גבי העזים טוויין אותן“, ואם כן, היה לו לפתוח את פירושו בדברים אלו, ורק לאחר מכן להוסיף עוד ענין בזה – שאופן זה של טויה הוא „אומנות יתירה“ (וכיוצא בזה). ובכלל, כיצד יכול רש״י לכתוב בפתיחת דבריו – בטרם יודע הלומד כמה מדובר כאן – „היא היתה אומנות יתירה“, ורק לאחר מכן להודיע את פירושו הכתוב, „שמעל גבי העזים טוויין אותן“?

(ב) למה נקט רש״י בלשון „אומנות יתירה“, ולא „היא היתה“ חכמה יתירה, בדומה ללשון הכתוב „וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה“? ובפרט שבדברי הגמרא²⁰ – שהם (בפשטות) המקור לפירוש רש״י זה²¹ – אכן איתא „חכמה יתירה“²².

ד. והביאור בזה:

כיון ש„טו את העזים“ נאמר בכתוב בנפרד (ובפסוק בפני עצמו), ולא נכלל בפסוק הקודם יחד עם „וכל אשה חכמת לב בידיה טו וביאו מטווה את התכלת ואת הארגמן גו“ (כמו בכתובים העוסקים בהבאתם²³ ובציווי על תרומתם²⁴), ובפרט שהפסוק חוזר וכופל כאן „וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טווי“²⁵ – מובן מעצמו

(20) שבת עד, ב.

(21) כמ”ש במפרשים – ס’ הזכרון, ועוד.

(22) ובגמרא שם (צט, א) „גדולה חכמה“, ובפרש״י שם ד”ה נשא לבן „תירות חכמה משמע“.

(23) לה, כג.

(24) לה, ו. וכן בציווי ה’ (תרומה כה, ד).

(25) ראה יריעות שלמה (למהרש”ל) ורע”ב

עה”פ. אבל לכאורה מזה לבד לא היינו יודעים שהי’ מעל גבי העזים. וראה פרש״י שבת שבהערה

22.

(* וכן מוכח ברמב”ם הלכות שבת פ”ט ה”ז (ובפרט שמשנה וכתוב „הטווה את הצמר מן החי“) ובמג”א ס”י שמו סק”ג (וראה יד אפרים שם).

וטעם הדבר מובן גם ל„בן חמש“:

ובפרט אם נפרש בפשטות, כנ"ל, שגם הבאת החוטים היתה בעודם על-גבי העצים^{30*}, ואם כן, העילוי שבזה פשוט הוא – שבשעת נתינתם הרי הם בגדר דבר חי.

ה. ומעתה מובן הטעם ש„טוּו את העצים“ רק בעשיית יריעות העצים, ולא מצינו כן ביריעות התכלת והארגמן כו':

את חוטי צמר הכבשים נדרש היה להביא בהיותם (צבועים כבר ב„תכלת“³¹ (היינו שנצבעו בדם חלזון – בגון תכלת) או (בגון) „ארגמן“ כו', ודבר זה (הצביעה) אינו אפשרי בשעה שחוטי הצמר מחוברים לכבשים, ונמצא שהבאת התכלת והארגמן כו' לא היתה יכולה להעשות מיד לאחר טווייתם מעל-גבי הכבשים³², ופשיטא שלא בעודם על-גבי הכבשים³³.

ועל כן טווייתם לא נעשתה על-גבי הכבשים, שהרי בין כך ובין כך לא היתה הבאת התרומה לה' יכולה להעשות (באופן המשובח –) בעודה מחוברת (או על-כיל-פנים בסמיכות זמן לחיבורה) למין החי.

ו. ובהמשך לדברים אלה המובנים

* (30) להעיר גם מחת"ס עה"ת תרומה (כה, ד) ד"ה שש ועצים. – ולא כמ"ש במלאכת הקודש על פרש"י תרומה שם.

(31) כציווי ה' למשה (תרומה כה, ג"ד) וזאת התרומה אשר תקחו מאתם גו' ותכלת (צמר צבוע בדם חלזון כו') וארגמן (צמר צבוע ממין צבע כו'), ולא שיקחו מאתם צמר בפ"ע והצבע בפ"ע. (32) וראה משכיל לדוד כאן.

(33) כי אף אם יצבעו שלא כדרכו כלל, וכל שעה ושעה בפ"ע, הרי עד לגזיזת הצמר יצמחו יותר, ויחסר בהתוספת צבע התכלת והארגמן.

מאחר שהדברים שנדבנו ישראל והביאו עבור המשכן היו תרומת ה', בתורת נדבה והקרבה לה', הנה כשם שבקרבות יש סוגים שונים, ממין החי וממין הצומח (כמו שמצינו בפרשת בראשית²⁹, בקרבן קין וקרבן הבל), וקרבן בעל-חיים חשוב יותר מקרבן מן הצומח³⁰ – על-דרך-זה גם בנידון דידן: כאשר ניתן לטוות את חוטי הנוצה בעודם מחוברים לעצים (מן החי), הרי זו תרומה חשובה יותר ממטווה נוצה שנגזזה מן העצים. חוטין המחוברים עדיין לבעל החיים (לעצים) עודם גדלים, ויש להם שייכות למין החי, שהרי הם יונקים מגוף החי. משא"כ החוטים לאחר גזיזתם מגוף החי.

מקבל טומאה**. וכן הוא בגר"א (כחי' וביאורים מלוקטים לרמב"ם הל' שבת פ"ט ה"ז)***. וכן משמע באגלי טל מלאכת גוזז אות ז' בהגהה. ולכאורה תלוי בנ' הגי' ברש"י כאן (הובאו בהערה 2): להגירסא לפנינו „שמעל גבי העצים“ משמע שנתלשו ע"י הטווי' [ועד"ז הוא לכמה גי' בש"ס שם (הובאו בדק"ס שם). וכ"ה בר"ח ורא"ש שם]; משא"כ להגירסא „שמעל גבי העצים“.

(29) ד, ג ואילך.

(30) אף שהחטרוך בקרבן קין ה' רק זה שהביא מן הגרוע (וראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 20 ואילך) – הוא מפני שהי' „עובד אדמה“ ולא הי' לו צאן.

** ואולי י"ל כוונתו דעיקר ההקפדה הוא זהירות לא יעשו מלאכה לצורך המשכן, ולכן טווה מעל העצים במחובר, אבל זה שלאח"ז נתלשו ונגעו בהחוטין לית לן בה. שהרי עדיין לא נאמרה פ' טמאים (גטין ס, א) ורק הרחקה (שזהו גם מפני „נידה“) הייתה. וראה ויצא (לא, לה וברמב"ן וכו' שם). וצ"ע.

*** בגר"א מפרש כן ברמב"ם שם. אבל לכאורה לא נשמע כן ברמב"ם, כנ"ל בשוה"ג הא'.

— שכן בינתיים עתידות היו שערות העזים לגדול, כל אחת לעצמה, מבלי שיהיו טוויות יחד.

ועוד י"ל, על-דרך ההלכה, שיש צער בעלי חיים בדבר (בהיות העזים מעט בלתי חפשיים, מחמת הטוויה)³⁸, ועל כן לכל לראש נגזזו חוטי הנוצה מן העזים.

(ב) מאחר שטוויה על-גבי העזים יש בה גם „אומנות יתירה” — שהטוויה משובחת יותר, כנ"ל — מובן שעל-דרך זה הוא גם במלאכת האריגה של יריעות העזים, שכאשר מלאכת האריגה של חוטי העזים נעשית בקירוב זמן לשעת היותם מחוברים לעזים³⁹, הנה גם עצם האריגה היא באופן משובח יותר, שיש בו יתרון באומנות. ולפיכך, תיכף לאחר גזיזת החוטים מעל-גבי העזים נארגו מהם היריעות⁴⁰.

38) ואף את"ל דהטווי עצמה ע"ג העזים גורמת צער — מובן שאין בזה איסור כיון שנעשה לצורך כו' (ראה שו"ע אדה"ז חלק חו"מ הל' עוברי דרכים וצער בע"ח סוס"ד).

39) אפילו את"ל שהביאו רק הנוצות של העזים טווים לא העזים עצמן.

40) ומתחלה עשו את יריעות דש משור תכלת גו' כיון שביריעות עזים הודגש שהם „לאהל על המשכן” — היריעות שש גו'.

לכאורה י"ל, שמכיון שהיו כו"כ חכמי לב, חלקו המלאכה ובבת אחת עשו יריעות המשכן ויריעות העזים. אבל לפי"ז הרי יכלו לעשות כן גם בנוגע להקשרים וכו', ובפרט שזהו אומנות אחרת לגמרי (ראה פרש"י תשא שם) וא"כ פשיטא שנעשו ע"י חכמי לב (אומנים) אחרים.

ולהעיר דפי' בעלי התוס' „ראשונה לכל מלאכת המשכן” וכן פי' הרא"ש שהובא לעיל ס"ב, הוא עה"פ ויעש יריעות עזים, ולא על יריעות התחתונות שנאמר בהכתובים שלפני"ז (לו, ח ואילך). וי"ל בפשטות, כי יריעות התחתונים

מעצמם מתוך הכתוב, כנ"ל, מדגיש רש"י „היא היתה אומנות יתירה כו'": הנשים „טוו את העזים” לא רק כי „נשא לבן אותנה בחכמה” (הכוללת גם את יכלתן) להבין שטוויה באופן כזה תהיה נתינה ותרומה חשובה יותר למשכן, אלא גם משום שהיה בכך עליוי ושבח בתוצאת המלאכה³⁴, „אומנות³⁵ יתירה”: עצם הטוויה, כשהיא נעשית על-גבי העזים, מביאה לתוצאה משובחת יותר³⁶ מאשר טוויית הנוצה לאחר שכבר נגזזה מן העזים, כי בשעה שהשערות עדיין מחוברות לכהמה ויונקות ממנה יש בהן לחלוחית ורכות³⁷, ודבר זה הוא מעלה באומנות הטוויה.

ז. על-פי הנ"ל יובן גם הטעם לכך שעשיית היריעות הוקדמה לעשיית הקרשים, אף ש„מנהג עולם” להקדים את עשיית הכתלים — וזאת מצד שני הענינים הנ"ל:

(א) מצד חביבות וזריזות הנשים, עשו תיכף את הטוויה והביאו לעושי המלאכה (היריעות) בעוד הנוצה על-גבי העזים, ועל כן לא היה ניתן לדחות את הגזיזה (ועשיית היריעות) עד לאחר עשיית האדנים והקרשים

34) אף שכמובן קאי גם על העשי' שהיא באומנות יתירה.

35) אבל י"ל להדגשה ברש"י היא לפרש, ד„כל הנשים אשר נשא לבן אותנה גו' טוו את העזים”, לא ה' הנשיאות לב „להביא לכל המלאכה” (לה, כט) „מלאכת ההבאה” (פרש"י לו, ז) כ"א שהייתה „אומנות” וחלק ממלאכת ועבודת המשכן (וראה פרש"י תשא לא, ה).

36) ראה ספורנו עה"פ.

37) עכ"פ פחות קשין (ראה הערה 27) מכאחרי הגזיזה.

ובעשיית הכשר למצוה שאינה מצויה עליה, ולכן „אין אשה אוגדת לולב ועושה ציצית כיון דלא איפקדא“?

ומבאר בזה הגאון הרוגצובי⁴⁶, שבמצות בניית מקדש שני פרטים: (א) עצם בניית המקדש, שהיא מצות עשה, (ב) בניית המקדש לצורך הקרבת הקרבנות.

ובזה הוא החילוק בנוגע לשאלה האמורה, אם נשים מחוייבות או פטורות בבניית המקדש: מצד מצות בניית המשכן והמקדש, הרי זו מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות; אך הענין והחיוב השני, שצריך לבנות מקדש כדי להקריב בו קרבנות, גם נשים מחוייבות בו, שהרי גם עליהן מוטל חיוב הקרבת קרבנות.

ולפיכך: החלקים והפרטים במקדש המעכבים את הקרבת הקרבנות, גם נשים מחוייבות בבנייתם ועשייתם; משא"כ חלקי וכלי המקדש שאינם מעכבים (בהקרבת הקרבנות), ועשייתם אינה אלא משום מצות עשה דבניית המקדש, נשים פטורות מעשייתם, וממילא גם אסורות בה.

ט. ובענינו: לגבי היריעות איתא בגמרא⁴⁷, שהכתוב⁴⁸ „ויפרוש את האהל על המשכן“ קאי על היריעות התחתונות (העשיות שש תכלת וארגמן ותולעת שני), היינו שדי ביריעות התחתונות כדי שיהיה למשכן דין אהל ויהיה ראוי להקרבת קרבנות.

46 צ"פ הפלאה בהשמטות נד, א. נעתק בצפע"נ עה"ת פרשתנו עה"פ. וראה גם צפע"נ מהד"ת ג, ג. ע' 164 (נעתק בכללים בערכו).

47 שבת כח, א.

48 פקודי מ, יט.

ח. מן ה„ענינים מופלאים“ על-דרך ההלכה שניתן ללמוד מפירוש רש"י זה⁴¹:

ידועה⁴² השאלה: מאחר שאין בונין את המקדש בלילה⁴³ (ועל-דרך-זה „משכן דאקרי מקדש“⁴⁴), היינו שבנין המקדש הוא מצות עשה שהזמן גרמא, והרי נשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא – אם כן, איך יכלו הנשים לטוות את הצמר עבור (בנין) המשכן [לדעת ר"ת⁴⁵, שאשה אינה יכולה לעסוק בהכנה

ה"ה המשכן וכמש"נ ועשת את המשכן עשר יריעות – ראה לעיל הערה 13.

41 עוד ענין בהלכה שאפ"ל בפרש"י: ע"פ הנ"ל ר"ס ו', שרש"י בא לפרש שזה שהנשים טו את העצים לא ה' (רק) בשביל שיהי' נחשבת תרומה חשובה יותר (צומח שבחי'). כ"א גם שנוגע לטיב המלאכה, י"ל דרש"י לשיטתו' בהגדר דכל חלב לה' (כפי שנתבאר בלקו"ש ח"א ע' 131) שלא הקפידה התורה על שעת ההכנה (שיהי' אז חלב לה' – מן המוכרח – המחובר), כ"א כשתבוא ע"ז עדיפות בהדבר בעת הנתינה, עיי"ש.

42 צפע"נ דלקמן בפנים. וראה גם שו"ת בית יצחק אור"ח סי' ג אות ה' ואילך. הר המורי להרמב"ם הלכות בית הבחירה פ"א הי"ב סק"כ. כלי חמדה ס"פ תשא. ועוד. וע"פ המבואר לקמן בפנים יש לעורר ולהעיר בכמה מהנ"ל. ואכ"מ.

43 שבועות טו, ב. רמב"ם הלכות בית הבחירה שם.

44 עירובין בתחלתה.

45 תוד"ה כל גיטין מה, ב.

ע"פ דעת הט"ז ואדה"ו אור"ח ר"ס יד, גם לדעת ר"ת כשרה הטווי' והשזירה בנשים, ולפי"ז מובן זה שהנשים טוו למשכן, אבל לפמש"כ בנתיב חיים לשו"ע שם, וראה גם פרמ"ג (משב"ז) שם לר"ת גם הטווי' אסורה ע"י נשים (ראה שו"ת בית יצחק שם). ואולי לכן הוסיף בצפע"נ שם הציין „תוספות מנחות דף מב, ע"ב, דמשם מובן דגם הטווי' הוי בכלל עשייתו, ובעינין לשמה. ועצ"ע.

הנצרך ומעכב בהקרבת הקרבנות במשכן.

ועפ"ז מובן שגם יריעות העזים היו יכולות להעשות על-ידי הנשים; ולכן דייק רש"י וכתב (בשינוי לשון, כנ"ל) „היא היתה אומנות יתירה“, היינו שטווייתן „מעל גבי העזים“ היתה לא רק חכמה כי אם גם מלאכה; וזהו החידוש בלשון „אומנות“, שהיא מלאכה בגוף הדבר.

ועפ"ז אין כל הכרח לומר (כדברי מפרשים⁵³) שרש"י כאן סבירא ליה כדעה בגמרא⁵⁴ ש„הטוה צמר שעל גבי בהמה“ פטור לפי ש„אין דרך טוויה בכך“, והעשיה שהיתה במשכן באופן של „טוו בעזים“ היא לפי ש„חכמה יתירה שאני“; אלא פירושו יכול להתאים לדעה הראשונה שם, שחייב עליה לפי שהיא בגדר מלאכה.

ואדרבה: מאחר שכל המלאכות נלמדות מן המשכן⁵⁵, י"ל שלפירוש רש"י (שזוהי „אומנות“) הא גופא הוא המקור לדיעה זו⁵⁶:

של יריעות עזים. ובפרש"י ויקהל לה, יא. את אהלו הוא אהל יריעות עזים העשוי לגג. ודיוק תוס' שבת שם, דמשמע דהיינו יריעות התחנות דכתיב אחר הקרשים ופרש את אהל, י"ל דלפי פרש"י (תרומה כו, א) הם בכלל המחיצות. וראה לעיל הערה 14.

(53) ס' זכרון כאן. ועוד.

(54) שבת עד, ב.

(55) שבת מט, ב. ובכ"מ.

(56) וכן משמע להגירסא בפרש"י (דפוס ב') „היא אומנות יתירה .. טוים אותם“, היינו שבעצם היא אומנות יתירה. משא"כ להג"י לפנינו „היא היתה אומנות יתירה .. שמע"ג העזים טוו אותן“ – י"ל, שבדורות שלאח"ז הוה שלא כדרכו. ראה פרש"י ותוס' שבת עד, ב. וראה אגלי טל שם. ואכ"מ.

וממילא נמצא, שהיריעות שלמעלה מהן, יריעות העזים, אינן מעכבות בהקרבת הקרבנות במשכן (והמשכן כשר גם אם „קיפל הרוח“ את יריעות העזים).

ועפ"ז מובן טעם החילוק בלשונות הכתוב: בנוגע ליריעות התחנות נאמר „וכל אשה חכמת לב בידיה טוו ויביאו מטווה את התכלת ואת הארגמן גוו“, לפי שיריעות אלו מוכרחות עבור כשרות המשכן (לצורך הבאת קרבנות), ולכן גם נשים רשאיות לעסוק במלאכת הטוויה של יריעות אלו (ולהשתתף במלאכת המשכן); משא"כ יריעות העזים שאינן עיכוב בקרבנות, כנ"ל, וממילא הנשים פטורות (ואסורות) בעשייתן – הנה בהן הלשון היא „טוו את העזים“, היינו שטווייתן היתה צריכה להעשות באופן „דהוי חכמה יתירה ולא מלאכה“⁵⁷, כדברי הגמרא בשבת⁵⁸.

י. אולם על-פי הנ"ל בפירוש רש"י – בדיוק הלשון „אומנות יתירה“ – י"ל שרש"י בפירושו על התורה אזיל בזה לשיטתיה, דרך הפשט:

על הכתוב „ויפרוש את האהל על המשכן“ פירש רש"י „הן יריעות העזים“ (וכפשטות הכתוב בפרשת תרומה⁵¹), „ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן“. ולפי זה נמצא שלדעת רש"י (ובפשטו של מקרא) היה (גם) ליריעות העזים גדר של „אהל“⁵²

(49) כ"כ בצפ"ע"ג שם. ולכאורה מפרש דלא בפרש"י ומאירי ולא כפי' התוס' שבת שם עד, ב. (50) עד, ב.

(51) כו, ז. וראה תוס' שם כת, א.

(52) וראה פרש"י תרומה כו, יד: לאותו גג

המשכן, שכראותן שיש בידן כשרון מיוחד שלא ניתן לאחרים, הבינו שכשרון זה שניתן להן על-ידי הקב"ה צריך להיות מנוצל עבור בניית המשכן שבו תהיה השראת השכינה, ושכנתי בתוכם.

ולכן, אף שלא נצטוו⁵⁹ לעשות את הטוויה ב„אומנות יתירה“, מסופר בתורה על כך שנתעוררו מעצמן לעשות „אומנות יתירה“ זו עבור משכן ה' – ובכך מלמדת התורה הוראה לדורות.

וכשם שהדבר אמור בנוגע לכשרונות מיוחדים וכיוצא בזה, שיהודי צריך להשתמש בהם בעבודתו לעשות את העולם דירה לו יתברך, על-דרך-זה בענינים אחרים שניתנו לאדם על-ידי הקב"ה – ולדוגמא: מי שנתן לו הקב"ה רווח בממון יותר מדרך הרגיל, עליו לדעת שהוא צריך להוסיף בנתינת הצדקה, תרומה לה' (וכידוע⁶⁰ ש„כאשר זכה אחד מחסידי רבינו הזקן לשבוע של פרנסה טובה, היה בטוח שבכוואו לביתו ימצא מכתב התעוררות מהרבי בעניני צדקה, או יפגוש במשולחו של הרבי המקבץ ממון לצרכי החזקת בני ארץ ישראל“).

יב. וההוראה השניה – בדבר גודל ההכרח להזהר שלא לגרום צער לאדם אחר:

אם בגלל צער בעלי חיים (ואף לא צער ממש, אלא רק העדר שלווה ורווחה וכיוצא בזה) יש לשנות מ„מנהג

כיון שהטוויה על-גבי בהמה היתה בין הפעולות שנעשו במשכן, הרי זו הוכחה ש„אומנות“ ומלאכה היא, וממילא חייבים עליה חטאת.

יא. מיינה של תורה בפירושו רש"י, וההוראה מדבריו בעבודת ה':

לכאורה אינו מובן, לשם מה מסופר בתורה אשר „וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טוו את העזים?“ והרי מאי דהוה הוה, ומעשה יריעות העזים אינו נוגע אלא למשכן ולא למקדש (כולל המקדש דלעתיד, ובפרט שהוא „בנוי ומשוכלל“ ו„יגלה ויבוא משמים“⁵⁷).

ועל-דרך-זה צריך להבין בנוגע לענין השני – הקדמת עשיית היריעות לעשיית הקרשים, היפך „מנהג עולם“ – במה נוגע הדבר לדורות?

אלא שמכאן יש ללמוד שתי הוראות כלליות בעבודת „משכן ומקדש“ שעל כל יהודי להקים בעולם בכל הזמנים והמקומות (וכדרוז⁵⁸ „בתוכו לא נאמר אלא בתוכם“ – בתוך כל אחד ואחד מישראל).

ההוראה הראשונה היא מן הנשים ש„נשא לבן אותנה בחכמה“:

אדם מישראל שחנן אותו הקב"ה בחוש וכשרון מיוחד, עליו לדעת שאין זה לצורך עצמו, אלא עליו לנצל זאת בעבודתו לעשות את העולם משכן ודירה לו יתברך –

כפי שנהגו הנשים בזמן בניית

(59) כי נצטוו רק „קחו מאתכם תרומה“ (ויקהל לה, ה). ולהעיר מריטב"א קידושין לו, א ד"ה ואיכא גם בהנוגע לתרומה ד„התם נשים מעצמן הביאו ולא נצטוו בכך“.

(60) ספר השיחות תש"ג ע' 9.

(57) פרש"י (ותוס') סוכה מא, סע"א. ר"ה ל, סע"א. ועוד.

(58) ר"ח (שער האהבה פ"ו קרוב לתלתו). של"ה (שער האותיות אות ל'. ועוד). ובכ"מ.

מנהג שהורה הקב"ה לנהוג בו⁶⁹ בביאת של הקב"ה, אעפ"כ כאשר הדבר מביא למצב של צער לאיש מישראל אין לעשות כמנהג עולם⁷⁰ –

וראשית כל יש לו לדאוג לקיום „וכסיתו”, לכסותו ולהלבישו במצוות, ורק לאחר מכן – כהמשך הכתוב לאחרי זה – יעסוק במה שנוגע לו עצמו („ומבשרך לא תתעלם”⁶²).

ועל-דרך-זה (ועוד קודם לזה) בנוגע ללימוד התורה – כמו שנאמר בהתחלת הכתוב⁶² „הלא פרוס לרעב לחמך”, „אין רעב אלא הרעב מן דברי תורה ואין לחם אלא דברי תורה”⁷¹ – שעליו להקדים זאת לקיום „ומבשרך לא תתעלם”,

ואזי יזכה שגם בו יקויים „לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה'”⁷² – מפי משיח צדקנו, בבית המקדש הנצחי, שיבנה עי"ז שבזמן הגלות ינצל כל אחד ואחד את הכשרונות והחושים שניתנו בו על-ידי הקב"ה לעשות את העולם משכן ומקדש לו יתברך.

(משיחות ש"פ ויקהל תשל"ו,

מוצאי ש"ק פ' ויקהל-פקודי תשל"ט)

עולם”, והקב"ה מצוה להקדים את עשיית היריעות לקרשי המשכן –

על-אחת-כמה-וכמה שכאשר מדובר בצער של בן אדם, ובפרט בן ישראל, אשר „אתם קרויים אדם”⁶¹;

ובפרט – כאשר יהודי רואה את זולתו עומד במעמד ומצב של „ערום”⁶² מן המצוות, כדאיתא בתנא-דבי אליהו-רבה⁶³ „אין לך ערום בישראל אלא מי שאין בו תורה ומצות”, ועלול הוא לומר בלבו: אמנם עלי לקיים את הציווי „וכסיתו”⁶², „לכסותו בלבוש ציצית ותפילין”⁶⁴, אך סדר יש בדבר: תחילה עלי להתפלל בעצמי, ואחר כך „מבית הכנסת לבית המדרש”⁶⁵, ללמוד תורה, לסעוד פת שחרית⁶⁶, ולאחר מכן „הנהגה בהן מנהג דרך ארץ”⁶⁷, ואחרי כל זאת אקיים את ההוראה „וכסיתו” –

הנה על כך אומרת התורה, שכאשר מדובר בצער של יהודי אחר – ואין לך צער גדול מהיותו של יהודי „ערום” מן המצוות, ובפרט כאשר רואה הוא שהלה אינו יודע כלל ש„ערום” הוא – עליו להפוך את הסדר הרגיל, „מנהג עולם”,

– ואפילו כשאין זה רק מנהגו של „עולם” מלשון העלם והסתרה⁶⁸, אלא

(61) יבמות סא, רע"א.

(62) ישעי' נח, ז.

(63) פכ"ז.

(64) שיחת פורים תרצ"א (לקו"ד ח"ד תשכט,

א.) וראה לעיל ע' 121.

(65) ברכות סד, א. שו"ע (ואדה"ז) או"ח

סקנה"ה.

(66) שו"ע אדה"ז שם.

(67) ברכות לה, ב. וראה שו"ע אדה"ז שם

וסי' קנו.

(68) לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

(69) להעיר (מטושו"ע או"ח סשט"ו) שסדר

בנין הוא מלמטה למעלה ודפנות ואח"כ גג, אף

שדפנות שלימות גם משלשלין אותן מלמעלמ"ט

(סוכה טז, סע"א) – ועפ"ז יש לתקן בר"ד שיחת

נצו"י, תשל"ט.

(70) להעיר מהסיפור ע"ד הצ"צ בענין גמ"ח

(סה"מ ה'תשי"א ע' קנג. וראה לקו"ש ח"ו ע' 340 ואילך).

(71) תנא דבא"ר שם.

(72) עמוס ה, יא. הובא בתדא"ר שם.